ފިރިހެނުންނަށް ދޫނުކުރެއްވި ބޮޑެ ރަނިން

އަލްއުސްތާޛު އިބްރާހީމް ރަޝީދު މޫސާ

ދުނިޔޭގެ ތާރީޚުގައި އަންހެނުންނަށް ދައުލަތުގެ އިސް މަޤާމުތައް ލިބުމަކީ ވަރަށް ނާދިރު ކަމެކެވެ. ވެރިކަން ހޯދުމަށް ބަލައި ބައެއް ފަހަރަކު ފިރިހެނުންނާ ކަމަށް ދައްކައި އޭގެ ވައިގަނޑުންވެސް ޖެހިފައި ވެއެވެ. ތާރީޚުގައި ޢަމަލުގައި އެދިހުންގެ ކަންތައްތަކުގައި ވަނީ އަންހެނުންނަށް ތަރުތީބު ބަލާނަތީޖާވެއެވެ. މިހެން ކަން އޮތް ކަމުގައި ވިޔަސް ޝަރުޢީ ވެރިޔަކަށް ވުރެގަދަ އަންހެނުން ބޮޑުވެސް ވެރިކަން ކުރައްވާފައިވާ ތަން ދުނިޔޭގެ ތާރީޚުން ފެނެއެވެ. އެ ބޮޑުވެރިން ރަނިކަމުގައި އެ ޒަމާނުތަކުން ފެނިގެނެވި ތަރައްޤީއާއި ކުރިއެރުން އައިސްފައި ވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން ބައެއް ބޮޑުވެރިންނަށް ބަލައިލާނަމެވެ.

ތަދުމުރުގެ ރާނީ ޒެނޯބިއާ

އާރާމީ ބަޔަކު އެކަމަނާގެ ނަސްލުގެ ގޮތުން ޒަބާއި އެވެ. ލެޓިން ބަސްން އެކަމަނާގެ ނަސްލުގެ ޖޫލިއާ އޯރީލިއާ ޒެނޯބިއާ (Julia Aurelia Zenobia) އެވެ. ޔޫނާނީ ބަހުން އެކަމަނާގެ ނަސްލުގެ އަރާމީ ބިންތު ޒައްބާއު ބިންތު އަމުރު ތިޔާރޫ ބިން ޙައްސާނެވެ. އެކަމަނާ ވެރިކަމުގައި ހުރި ކަލަތުގެ މުއްދަތު ކުރުކަމުގައި ވިޔަސް އެކަމަނާއަށް ވަރަށް ގަދަކަމާއި ޝަޚްޞިއްޔަތެއް ކަލަން ތާރީޚު ބޮޑުއެވެ. އެކަމަނާގެ ރަނިކަމުގައި ތަދުމުރު ކައިރިއިރުގަތުމީ ގައި އެއް ވަރަށް ގަދަގަ ދައުލަތަކަށް ވިއެވެ. އެކަމަނާގެ ޙަޟާރަތުގެ ބާރު މުއްސަނދިކަމު މައުލޫމާތުތަކެއް ލިބޭކަން ނެތެވެ. އެހެންނަސް ތާރީޚު ބޮޑާތުގައި އެކަމަނާއަކީ ރަސްކަމުގެ އާއިލާއާ ތިމާގެ މާތް އާއިލާއެއްގެ ބޭފުޅެކެވެ.

ޒެނޯބިއާއަކީ އެ ޒަމާނަށް ބަލައިލުމަށް ވަރަށް އިލްމުވެރި ބޭފުޅެކެވެ. އެކަމަނާ ހަރަދު ބަސް ދެނެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އޭނާ ތަދުމުރު މިސްރުގެ އާރާމީ ބަހާއި ލެޓިން ބަހާއި ޔޫނާނީ ބަހެވެ. އެކަމަނާގެ ޙަޟްރަތުގެ ކުރީކޮޅުގައި މިޞްރުގެ އިސްކަންދަރިއްޔާއަށް ވަޑައިގެން ޔޫނާނީންނާއި ރޯމަނުންގެ ތާރީޚު ދެނެވަޑައިގަތެވެ. އެކަމަނާއަކީ މިޞްރުގެ ތާރީޚުއަށް ކަމުގައިވާ ކިލިއޯޕެޓްރާގެ ޝަޚްޞިއްޔަތާ ވަރަށް ގާތްވެވަޑައިގެންނެވި ބޭފުޅެކެވެ. ވަރަށް ދެއްކޮށް އިރުއެސްކުރު އެކަމަނާއަކީ ވެރިކަމަށް ދަރިވެރިވެ ވަޑައިގެންފައިވާ ބޭފުޅެކެވެ.

ޒެނޯބިއާ އުމުރުން 14 އަހަރުގައި ތަދުމުރު ސަރަހައްދުގެ ވެރިޔާ އޮޑެނާތަސް އާ ކާވެނިކުރެއްވުމަށް ބައްލަވައިގަންނަވައިވެއެވެ. މި ކާވެނިކުރެއްވުން ދެ ބޭފުޅުން ދިރިއުޅުއްވައިގަތެވެ. އޭނާ ފަރާތަކުން އާއި ދެފަރާ ދަރިކަލުން އެވެ. ޒެނޯބިއާއަކީ އޮޑެނާތަސްގެ ދެފަރާ އަނބިކަނބަލުން ކަމުގައި ވިޔަސް އެކަމަނާއަކީ ފިރިކަލުން އެންމެ ލޯބިވާ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. އޮޑެނާގެ ޙަސަނާ ހައިރާ ޙަމަލާތަކެއްގައި ޒެނޯބިއާ ބައިވެރިވެ ވަޑައިގެންނެވެ. ވެރިކަމުގެ ހައިރާ ކަނޑައެޅުއްވުމުގައި އެކަމަނާ ބައިވެރި ކުރައްވައިވެއެވެ. މި ކަމުގެ ސަބަބުން އެ ކަމަނާއަށް ޙަސަނާ ތަޖުރިބާއާއި ސިޔާސީ ނުފޫޒު ލިބިވަޑައިގަތެވެ.

ޚަދީޖާގެ ފިރިކަލުން އަވަށްތަކަށްދަތުރުފުޅުން އެކަމަނާގެ ތުއްތުދަރި ދަރިކަލުން ވަޒީރުންނާއި ފަތިސްކުރެއްވުމުން

ކުރެއްވުން ފުރުޖަހާ ޚަދީޖާއެވެ. ރަސްކަން އޮތްފުޅުގެ ދަރުމަވަންތަ ސުލްޠާނުގެ ގޮތުގައި ތަރުތީބު ބާއްވަވައިގެން

ތަރުތީބުގެ ބާރު އިރުޝާދުގައި ވަރުގަދަ ކުރައްވަން ފުރުޖަހައެވެ.

ތަރުތީބަކީ ވަރަށް ތަފާތު ނަސްލުތަކުގެ މީހުންގެ ސަރުކާރެވެ. އާއިލީގޮތުން އާދައިގޮތުން އިރަށުންގެ ޚިޔާލުތައް މި

ރަށުގައި ހުރިއެވެ. އެހެންކަމުން ތަރުތީބަކީ ތަފާތު ސަފުހާތަކުގައި ބަސްތަކުގެ ބަހެއްވެ. މި ސަރުކާރަކީ

ފުރުޖަހާގައި ހުރިހާ ސަރުކާރުތަކުން މި ރަށަކީ ވިޔަފާރިއާއި އިޤްތިޞާދީ މައިދާނުގައި ވަރަށް މުހިއްމު މަރުކަޒެވެ.

ތަރުތީބުގެ ރައްޔިތުންނާއި ސަފާރާތު ސިންދަފާތު ވިއްސަ ޖަޒީރާގެ ސިޔާސަތުގެ ސަބަބުން އެ ރަށުގެ އެންމެން

އެކަމަނާއަށް ތާއީދުކޮށް ވާދަވެރިވިއެވެ. މި ކަމުގެ ސަބަބުން އިދާރީގޮތުން އެކަމަނާގެ ހުކޫމަތަށް ފުރުޞަތު ކުރައްވަން

ވަގުތު ތަނަވަސްވިއެވެ.

ޙަސަކަތް ހުކޫމަތުގެ އިތުރަށް އެކަމަނާ ތަރުތީބު ބިނާކުރެއްވުމާއި ތަޢުލީމު ގޮތުން ކުރިއެރުވުމަށް މަސައްކަތްތަކުރު

ކުރެއްވިއެވެ. ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން މަޝްހޫރު އުތަރުއުތަރު އިލްމުވެރިންނާއި ފިލާސަފަރުންތަކާއި ތަރުތީބަށް

ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

ރަސްކަން ދުރުފުގެ އުތުރުގައި ޙަސަކަތް ހަމަޖެހުންގައި އަތިރިންމިފަހައިވާތަން ޖަޒީރާއަށް ފެނިވަޑައިގަތުމުން އެކަމަނާގެ

ރަސްކަން ފުރަތަ ކުރެއްވުމަށް ޖަކާއި ހަމަޖެހުމާއި ފުރުޖަހައެވެ. މި ހަމަޖެހުމުގެ ސަބަބުން މުޅި ސުރުހާއި ދީ ކަން

ސަރުކާރުގެ ތަރުތީބާއި ދަރަޖަ ތަސްކަނުގެ ތަރުތީބާއި މިސްރު އެކަމަނާގެ ބާރުގެ ދަރަނި ގެންނެވިއެވެ.

ބަޔަށް ރިވާއަތްތައް ބޭނުމުގައި ރަސްކަން އެމްޕަރަރުގެ އިރުމަތީ ސަރުކާރުގައި ރަސްކަން އެމްޕަރަރުގެ ބައިވެރިއަކަށް

އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުން ހައްދުވުމަށް ޖަޒީރާ މަސައްކަތް ކުރެއްވިއެވެ. އެކަމަނާ މި ކަމާ ބަރުގަދަން ރަސްކަން އެމްޕަރަރ

ޖަލާލަތު އާއިލާ އަތްބަސްވުމަށް ހަމައަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ނަމަވެސް މި އެމްޕަރަރު މީލާދީން 270 ގައި

އަވަށްތަކުން މި އަތްބަސްވުން އުވިގެން ދިޔައީއެވެ. ޖަލާލަތު އަށް ފުރު ވިރިކަން ވަޑައިގެންނެވި ޢާއިލާއަށް

ގެންގުޅުއްވި ތަރުތީބާ ވަރަށް ހަރުދުވެރި ސިޔާސަތެކެވެ. މިހެންވެ ޖަޒީރާ ތަރުތީބު ރަސްކަން އެމްޕަރަރުން ވިލާކުރައްވާ

މުސްތަޤްބަލު ދަރުމަތަކަށް ހައްދުވިއެވެ. މި ގޮތުގެ ދުވާލަށް އެމްޕަރަރ ޢާއިލާއާން ފިތުވެތަށް އަޅުއްވާން

ފުރުޖަހައެވެ. ތަރުތީބު އަތުން މިސްރު އަތުލެއްވިއެވެ. މިކަމާ ވިދިގެން ޖަޒީރާގެ ރަސްކަކަން ތަރުތީބާ ހަމައަން

ފުރަތަށް ގެހެން ގެހެވެ. ރަސްކަން ތަރުތީބު ހިސާބުކުރިއެވެ. ޖަޒީރާ ފުއްދުވައިގެން ފާރިސްކަރައަން

ވަޑައިގެންނެވިޔަސް މަސައްކަތް ކުރެއްވިއެވެ. ރަސްކަން ސިފައިން އެކަމަނާ ހައްޔަރުކޮށްގެން ރަސްކަން ގެންދިޔައެވެ. އެކަމަނާގެ

މަސްއޫލުކަމާއި ރަސްކަން އެމްޕަރަރ އެކަމަނާއަށް އަރަބި ދައްވާކަން ކުރިމަޖެހުނު ނުގަތެވެ. އެކަމަނަ އަވަށަރަ

ވަނދުން އުޅުއްވި ރަސްގެ ރަސްބަރުގެ ރަސްއްގައެވެ. އެކަމަނާ ހައްތަރުކުރުމުން ތަރުތީބު ރަސްކަންނަން އަލަންދިއްޖެ.

ޕޯޗުގީޒުންގެ 1500 އަހަރު ކުރިން: މިސްރުގައި ބަރުޝަވަބްސޫދު ރަސްކަމަށް އިސްތިފާ ދެއްވުން

އަންހެނުންނަށް ފިރިކަން ލިބުނަކަ ބަރުޝަވަބްސޫދު ވާނީ މިސްރުގެ ތަޚުތަށް އިސްކުރެވުނު އެންމެ ފުރަތަމަ ރަސްކަލަނގެވެ. އެކަމަށްގެ ބައްޕައާއި ދެއްތަރިން (1 ވަނަ) އަވަށްޓެރިވި ބަރުޝަވަބްސޫދުގެ ޖުމުލަ ދުވަސް 12 އަހަރުގައެވެ. ފިރިކަމަށް އިސްތިފާދެއްވުމަށް ޖަކަރު އެކަމަށް ކައިވެނިކުރުމުގެ ބައްދަލުވުމުގައި އެ ކަމަށްގެ ބައްޕަ ދެއްތަރިން (2 ވަނަ) އާއެވެ.

އަމީރާ ބަރުޝަވަބްސޫދު ދުނިޔެއަށް ވަޒީފާގައި ޕޯޗުގީޒުންގެ ކުރިން 1508 ވަނަ އަހަރުގައެވެ. މިއީ މިސްރުގައި ފިރިކަން ކުރި 18 ވަނަ އާދިއްޔާގެ ބައްޕަކަލެވެ. ބަރުޝަވަބްސޫދަށް ފިރިހުން ބައްޕަކަލު ވިއުފެއްޔާއި ނުވެނުމެވެ. ވިއުފެއްޔާއި ހަމައެކަނި ބައްޕަލާ ނަސްރު ރަޖާ (އަންހެން ބައްޕައި) އެވެ. އެކަމަށް އާދޭގެ ފިރިކަމުން ދެއްތަރިން (2 ވަނައަށް) ވެވިޔަފާރިއާއި ކުރުން ފިރިހުން ބައްޕަކަލު ވިއުފެއްޔާއި ވެއެވެ. އެއީ ދެއްތަރިން (3 ވަނަ) އެވެ. ބަރުޝަވަބްސޫދުގެ ޖުމުލަ ދުވަސް 27 އަހަރުގައި ފިރިކަމުން 2 ވަނަ ދެއްތަރިން އަވަށްޓެރިވުމުން ފިރިކަމުންގެ ދަރިކަމުން ދެއްތަރިން (3ވަނަ) ފިރިކަމަށް އިސްކަން އާދޭގެ ވަރުދުން ފިރިކަން ކުރުމުގެ ބަރުޝަވަބްސޫދެވެ.

މިސްރުގެ ޤާނޫނު ބަނޑުބަޖަހައި މިސްރުގެ ކަވާނީގަޑިން ނުރުން އަމުރު ބަލާ ބަނޑުބަޖަހައި މިސްރުގެ ފިރިކަން އަންހެނަކަށް ނުދީވާއެވެ. މިސްރުގެ ކަވާނީގަޑުގެ ވިދާޅުވާ އެކެޓިވިލަންވަރި މިސްރުގެ އަންހެން 24 ކަވާނީގެއާއި މިސްރުގެ ފިރިހުން 26 ކަވާނީގެއާއި އެހެނިހެން ޒިޔާރަތްގަޑުގެ ހ ކަވާނީގެދިނުމެވެ. އެ ދުވަސްވަރު ވަރުގަދަ ކަވާނީގެއާއި އިދިސް (އަންހެނުން) ކަވާނީގެއެވެ. އެ ކަވާނީގައްޔާ ފަހު ބަރުޝަރު ކަވާނީގެއާއި މާއަޅު ކަވާނީގެއާއި ނުވި ކަވާނީގެ ފަހު ބޭނުގަދަ އަންހެން ކަވާނީގެއް ފެނުނިއެވެ. އެއްބަސްވުން އެނގެނީ އިލާޒީ މި އަހަރު ބަސް ނުރުހި ސިޔާސީ ފިރިހުން ބައްޕަކާއި ދިނީ މިހުން ކަމެވެ.

ބަރުޝަވަބްސޫދު ޖަބާލު ކުރައްވާބަޒުގައި 24 އަންހެން ކަވާނީގެ އާނއަން މާއިދު ކުރައްވާނެއެވެ. މިހުން ޕޯޗުގީޒުންގެ ކުރިން 1437ގައި އިލާޒީ މި އަހަރުތަކުން ޒަމާނީއްސަވާފައި މިސްރުގެ ފިރިކަމުން އާނާ އިސްތިފާދެއްވީއެވެ. މިސްރުގެ ރަސްއިލާނުގެ ކުރިމަތީގައި މަޤްބޫލުކަން ހާއްދުފުޅުމުން ޖަކަރު އެކަމަށް ކައިވެނިކުރެވުނު ބަރުޝަވަބްސޫދު އިން ބަރުޝަވަބު އަން ބަދަލު ކުރައްވާ ފިރިހުނަކަށް ފުވައިލުއްވީއެވެ. ފިރިހުނުންގެ ހުރިން ދުރުކުރައްވާއިލުން މިހުނަށް އާދޭވައިލުއްވުމަށް ޖަކަރު ދުބައިއާއިވެސް ޖެއްސުވިއެވެ. މިސްރުގެ ޒަމާނީދުގެ ވާރުދުކާއި ބިޔުތުގައި އެކަމަށް ކުރާވައި ވަނީ މި ޒަމާނު ފިރިހުންއާގެ ޒަމާނުގައެވެ.

މިސްރުގައި ރަސްރަސްކަލުންގެ ތަޚުތައް ހަވާލުކުރެވުނު ފިރިހުންގެ ހަމަގެ ކުޅަދުކަން ހަރުދާ ހުރެވުން ގަދަ ރަސްކުޅެއެވެ. އަންހެނުންގެ ހަމަގެ ކުޅަދު މަޤާ ދިނުމަކީ ކުޅެވެ. ބަރުޝަވަބްސޫދު ދ ބޮޑުގައި ތަޚުތަށް އިސްކުރެއްވި ހަނދާނީ ކުޅެވެ. އެއީ ގަދަ ރާއްޖެ މަޤާ ދިނުމަކީ އެހެންވެސް ނުކުތުރު ކުޅެވެ.

ހަތުޝެޕްސޫޓު ފެށިކަން ކުރެއްވި 21 އަހަރު ގައި މިސްރު ވިޔާފާރިއާއި ޢުމްރާނިއްޔަތުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް ކުރިއަރައިގެން ދިޔައެވެ. މިސްރުގެ ހުރިހާ ރަށްތަކެއްގައި އެތައްއެތައް ބިނާތަކެއް ހެދިގެން ދިޔައެވެ. ނިލް ކޯރުގެ ހުޅަނގު އައްސޭރިގައި ޖަނާޒާގެ ކަންތައްތަކަށް ބަލައި އުޅުއްވިތަން ބިނާކުރެއްވިއެވެ.

އެކަމަނާގެ ފެށިކަމުގައި އެހެނިހެން ޤައުމުތަކާއެކު ބުއްދިވެރި ސިޔާސަތެއް ގެންގުޅުއްވިއެވެ. ޕޫންޓާއަށާއި ކަންޢާނަށް ޢަސްކަރީ ހަމަލާތައް ދެއްވިއެވެ. ބީބްލޮސް (މިހާރުގެ ޖުބައިލް) އަށާއި ސިރިއާއަށް ޢަސްކަރީ ހަމަލާތައް ދެއްވިއެވެ.

ހަތުޝެޕްސޫޓު އަވަހާރަވީ އީސާގެފާނުގެ ކުރިން 1458 ވަނަ އަހަރުގައެވެ. އެއީ އެކަމަނާގެ ޢުމުރުފުޅުން ސާޅީހާއި ފަންސާހާ ދެމެދުގެ ތެރޭގައެވެ. އެކަމަނާގެ ފިރިކަލުންގެ ދަރިކަލުން ތުހުތުމޯސް (3ވަނަ) އަށް ފެށިކަން ލިބިވަޑައިގަތުމުން ދޮންމަންމާފުޅުގެ ފެށިކަމުގެ އަސަރުތަކާއި އާސާރުތައް ފުހެލުއްވުން ވަރަށް ބޮޑަށް މަސައްކަތް ކުރެއްވިއެވެ. އެކަމަނާގެ ފެށިކަމުގެ ތާރީޚާއި ކުރެއްވާފައިވާ މަސައްކަތްތަކާބެހޭގޮތުން ހާމަވީ މީލާދީން 1822 ގައި އައްދައިރުލް ބަޙްރީގެ ތަނބުތަކާއި ބިތްތަކުގައި ހީރޯގްލިފިކް އަކުރުން ލިޔެފައިވާ ތަރުޖަމާ ކުރެވުމުންނެވެ. ވާދީލް މުލޫކު ގެ 320 ވަނަ މަޤްބަރާއިން ތުހުތުމޯސް (1 ވަނަ) އާއި ތުހުތުމޯސް (2ވަނަ) އާއި ތުހުތުމޯސް (3 ވަނަ)ގެ މުމިޔާތައް ފެންނައިރު އެތަނުން ހަތުޝެޕްސޫޓުގެ މުމިޔާއެއް ނުފެނުނެވެ. ހަތުޝެޕްސޫޓުގެ މުމިޔާ ފެނުނީ މީލާދީން 2007ގައެވެ.

މީލާދީގެ 1000 އަހަރު ކުރި: ސަބާގެ ރަނިކަމަނާ

ސަބާ (ޝަބާ)ގެ ރަނި ކަމަނާގެ ވާހަކައަކީ ޔަހޫދީ ދީނާއި ނަޞާރާ ދީނާއި އިސްލާމްދީން ތިންދީނަށް ގުޅޭ ވާހަކައެކެވެ. މުއައްރިޚުންގެ ދެމެދުގައި ރައުޔު ތަފާތުވެފައި ވަނީ މި ރަސްކަން ހުރި ސަރަހައްދާ މެދުގައެވެ.

ބައެއް ބޭފުޅުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި މި ރަސްކަން އޮތީ މިސްރުގެ ދެކުން ސަރަހައްދުގައެވެ. މި ރަސްކަމުގެ ރަނި ކަމަނާއަކީ ބަލްޤީސް އެވެ. އަނެއްބައި ބޭފުޅުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ސަބާގެ ރަނިކަމަނާ ފެށިކަން ކުރައްވާފައި ވަނީ މިހާރުގެ އިތިއޯޕިޔާގައެވެ. އެކަމަނާގެ ނަންފުޅަކީ މަކީދާ އެވެ.

ސަބާގެ ރަނިކަމަނާއަކީ ވަރަށް މުއްސަނދި ރަނިއެކެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިވާ ގޮތުގައި އެކަމަނާއަކީ އިރަށް އަޅުކަންކުރި ރަނިއެކެވެ. ސުލައިމާނުގެފާނަށް މި ކަމަނާގެ ޚަބަރު ގެނެސްދިނީ ހުދުހުދު (ހުދުހުދު) ދޫނިއެވެ.
ހުދުހުދު ދޫނި ސުލައިމާނުގެފާނަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. ((إِنِّي وَجَدتُّ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِن كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا
عَرْشٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ وَجَدتُّهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِن دُونِ اللَّـهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ
السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٢٤﴾ أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّـهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ
وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٥﴾ اللَّـهُ لَا إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ۩ ﴿٢٦﴾ قَالَ سَنَنظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ
الْكَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾ اذْهَب بِّكِتَابِي هَـٰذَا فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي
أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾ إِنَّهُ مِن سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّـهِ الرَّحْمَـٰنِ الرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ أَلَّا تَعْلُوا عَلَيَّ وَأْتُونِي
مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾ قَالُوا نَحْنُ أُولُو

قُوَّةٍ وَأُولُو بَأْسٍ شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً ۖ وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾ وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ ﴿٣٥﴾ –

އެތާނގެ މީހުންގެ މައްޗަށް ރަސްކަންކުރައްވާ ކަމަނާއަކު ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން ދުށީމެވެ. ހުރިހާ އެއްޗެއް އެކަމަނާއަށް ލިބިވަޑައިގެންފައިވެއެވެ. އަދި އެކަމަނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ تخت އެއް ވެއެވެ (23). އެކަމަނާއާއި، އެކަމަނާގެ قوم ގެމީހުން، الله ފިޔަވައި އިރަށް سجدة ކުރާ ކަމުގައި ތިމަން ދުށީމެވެ. އަދި شيطان އާ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ عمل ތައް ޒީނަތްތެރިކޮށް ދެއްކިއެވެ. އަދި ތެދުމަގުން އެމީހުން އެއްކިބާކުރިއެވެ. ފަހެ، އެމީހުންނަކީ ތެދުމަގެއް ނުލިބޭއެވެ (24). އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ފޮރުވިފައިވާ ތަކެތި ނެރުއްވާ، އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތަކާއި، ފާޅުކުރާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ الله އަށް سجدة ނުކުރުމަށް شيطان އާ އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ (25). الله އީ، އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حق ވުމުގެ ގޮތުން އަޅުކަމްކުރެވޭ إله އަކު ނުވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އޭނާ މާތްވެގެންވާ عرش ގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ (26). އެކަލޭގެފާނު (هُدهُد އަށް) ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭ ތިޔަބުނީ ތެދުތޯ ނުވަތަ ކަލޭވަނީ ދޮގުވެރިންގެ ތެރެއިންތޯ ތިމަންކަލޭގެފާނު ބައްލަވާލައްވާނީމެވެ (27). ކަލޭގެ މި ސިޓީ ގެންގޮސް އެމީހުންގެ ގާތަށް އެ އަތުލާށެވެ! ދެން އެމީހުންނާ ދުރަށްޖެހި (ޖަވާބުގައި) އެމީހުން ރައްދުކުރާނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ ބަލާށެވެ (28)! (ސިޓީ ލިބުމުން) އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ قوم ގެ ބޮޑުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، މާތްވެގެންވާ ސިޓީއެއް ތިމަންކަމަނާއަށް ލިބިއްޖެއެވެ (29). އެއީ، ހަމަކަށަވަރުން، سليمان ގެފާނުގެ އަރިހުން އައި ސިޓީފުޅެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އޭގައި އަންގަވާފައިވަނީ "بسم الله الرّحمن الرّحيم" އެވެ. (رحمن ވަންތަ رحيم ވަންތަ الله ގެ اسم ފުޅުން ފަށައިގަންނަމެވެ (30).) ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބޮޑާވެނުގަނެ، إسلام ވެގެން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަންނާށެވެ (31)! އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ (قوم ގެ) ބޮޑުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވިސްނުމުގައި ތިމަންކަމަނާގެ ކަންތައްގައި ތިޔަބައިމީހުން ބުނެދީބާވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންނާއާ حاضر ވެއްޖެއުމަކުން ނުވަނީސް ތިމަންކަމަނާ ކަމެއް ނިންމަވާނެ ނޫނެވެ (32). އެމީހުން (އެކަމަނާއަށް) ދެންނެވިއެވެ. ތިމަންމެނީ، ބާރާއި ބޮޑުކަމާއި ހަމަހަމަ ބަޔެކެވެ. ކަންތައް ކުރައްވާނެގޮތް އަންގަވައިދެއްވާނީ ކަމަނާއެވެ. ފަހެ، ކަމަނާ ކުރައްވާނީ أمر ބަލާލައްވާ ވިސްނަވާށެވެ (33)! އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ރަސްރަސްކަލުން (ހަނގުރާމައިން ގޮވާލައި) ރަށަކަށް އަރައިވަޑައިގެންފިނަމަ، އެރަށެއް ސޯޅުއަރާލައި ހަލާކުކޮށްލައި، فساد ކުރައްވައި، އަދި އެރަށުގެ أهل ވެރިންނަށް عزّة ދެރިން ނިކަމެތިކުރައްވައްވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ކަންތައްކުރައްވާނީ އެގޮތަށްވެއެވެ (34). އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންކަމަނާ އެމީހުންނަށް ހަދިޔާއެއް ފޮނުވައިލާނީމެވެ. ދެން (އެ ހަދިޔާއާއިގެން) ފޮނުވާމީހުން އެނބުރި އަންނަނީ ކޮންއެއްޗަކާއިގެންތޯ ބައްލަވައި ތިމަންކަމަނާ انتظار ކުރައްވާނަމެވެ (35)). މި ވާހަކައިގެ އަސްނަތައް ސޫރަތުގައި އައިސްފައި ވެއެވެ.

ޙަދީޘްގެ މުޤައްދަސް ފޮތުގެ ދިރާސަ އިސްރާރު ސަބާގެ ރަސްކަމަނާ ސުލައިމާނުގެފާނަށް ފޮނުވަން ފޮނުއްވީ ((120 ހަންދަރު ރަނާއި، ބައިވަރު ޖަވާހިރާއި ހަވާދުގެ ބައިވަރު އެއްޗެހިތަކެކެވެ. މީގެ ކުރިން މިހާ ސުލައިމާނުގެފާނަށް މިފަދަ ހަވާދުތަކެއް ފޮނުވަން އަޅުވާލައި ނުފެއެވެ.)) ޔަހޫދީ ފޮތްތަކުން އެނގޭގޮތުގައި ސުލައިމާނުގެފާނު މި ހަދިޔާ ގަބޫލުކުރެއް ނުކުރައްވައިފިއެވެ. އޭގެ ބަދަލުގައި ސުލައިމާނުގެފާނު އެކަމަނާއަށް އަންގަވާ

ކިޔަމަންވެ ވަޒީރުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޒީރުގެ ދަމުން ދިޔައެވެ. ދެން الله ވަހީ ކުރެއްވިއެވެ. ((فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَا آتَانِيَ اللَّـهُ خَيْرٌ مِّمَّا آتَاكُم بَلْ أَنتُم بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾ ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُم بِجُنُودٍ لَّا قِبَلَ لَهُم بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُم مِّنْهَا أَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٣٧﴾ -މާނަ (އެކަމަނާ ފޮނުއްވި) މީހުން سليمان ގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިރުން، އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް މުދަލުން مدد ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ މާނަ، الله ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ދެއްވާފައިވާ ތަކެއްޗަށްވުރެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް الله ދެއްވާފައިވާ ތަކެތި (އެބަހީ: ނަބިއްޔާއި ރަސޫލުން) މާތްކަން ބޮޑެވެ. އަދި ހިއްހަމަ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަދިޔާއަކުން އުފާކުރަނީ ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންނެވެ (**36**). ތިބާ ހަދިޔާއާއިގެން އެމީހުންގެ ގާތަށް އެނބުރިދާށެވެ! ފަހެ، އެއުރެންނަށް ދެކޮޅުހެދުމަށް ކުޅަދާނެވެސްނުވާފަދަ لشكر އަޅާއިގެން އެމީހުންގެ ގާތަށް ހަމަކަށަވަރުން، އަހުރެމެން ދާހުށީމުއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުން ދެރަވެ، ނިކަމެތިވެގެންވާ حال ގައި، އެރަށުން އެމީހުން ބޭރުކުރާހުށީމުއެވެ(((**37**) .

ސުލައިމާންގެފާނުގެ އަމުރުފުޅަށް އެކަމަނާ ފުރިސަތުން ވަޒީރުންނާއިއެކުއެވެ. އެތަނުގައި ސުލައިމާނާ ބައްދަލުކޮށްވަޑައިގެން އިސްލާމްދީނަށް ވަދެވަޑައިގަތެވެ.

ބައެއް މުފައްސިރުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ސަބާއަކީ ޔަމަނުގެ ސަރަހައްދުގައި ހުރި ތަނެކެވެ. އެއީ ފަލަސްތީނުގެ ދެކުނު ސަރަހައްދެކެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ޢަރަބިކަރައިގެ އުތުރު ނަމަވެސް ހުޅަނގު ސަރަހައްދެކެވެ. ޔަހޫދީންގެ މުއައްރިޚުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ބިލްޤީސްގެ ޔަހޫދީންގެ ރަސްކަލެކެވެ. އެކަމަނާ ސުލައިމާންގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވި ޔަހޫދިއްޔާއިންނެވެ. އެކަމަނާ ސުލައިމާންގެފާނާ ކައިވެނިކުރެއްވުނު ބަސްތަކުވެސް ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތައިން ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަތެވެ. އިތިއޯޕިޔާގައި ވެރިކަންކުރެއްވި ރަސްރަސްކަލުންނަކީ މި ދަރިކަލުގެ ބޭކަލުންނެވެ. ބޭރުގެ އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި މި ވާހަކަ ކަށަވަރުކޮށްދޭނޭ އެއްވެސް ދަލީލެއް ހުރިކަމެއް ނޭގެވެ.

ޖުމްހޫރު އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ސަބާގެ ބިމަކީ ޔަމަނުގެ ސަރަހައްދެވެ. އިސްލާމްގެ ކުރިން އީސާގެފާނުގެ އެއްހާސް އަހަރު ކުރިން އެ ސަރަހައްދުގައި ވަރަށް ބޮޑު ކުރިއަރާފައިވާ ހަޟާރަތެއް ޤާއިމުވެފައި ވެއެވެ. ސުލައިމާން ނަބިއްޔާ އުޅުއްވި އެ ދުވަސްވަރުގައިކަން ތާރީޚުން އެނގެއެވެ. އާސާރީ ދިރާސާތަކުން ބިލްޤީސްގެ ދައުރު އީސާގެފާނުގެ ތިން ހާސް އަހަރު ކުރިން ހިނގި ދައުރެއްކަން ސާބިތުވެއެވެ. ސަބާއަކީ ވަރަށް ކުޅަދާނަ ސަރުކާރެއް ހިންގި ބިލްޤީސްގެ ރަސްކަމެވެ. އެކަމަނާގެ ދައުލަތް ބާރުގަދަ ރަސްކަމެއް ކަމުގައި ވެއެވެ. ބޮޑެތި ފަރުބަދަތަކާއި ބިން ކުރިއަރުވައި ސަރަހައްދުގައި އުފެއްދި ރަސްކަމެވެ.

ޢީސާގެފާނުގެ 69 އަހަރު ކުރިން: ކިތާބުމުގައްދަސް

ކިތާބުމުގައްދަސްއަކީ މި ބާރުގައި ވެރިކަން ކުރި ބަޔަކު ރަސްކަލުގެ އަސްލުތައް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފޮތެކެވެ. އެކަމަނާގެ ރިޔާސަތު ބަޔާންވެފައި ވަނީ ގިނަގުނަ ވާހަކަތަކުގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ބައެއް މުފައްސިރުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި އެއީ މާ ދުރު ބޭކަލެއް ނޫނެވެ. އެކަމަނާ ޖެހިލުން ސިފައިން މާރިބު އަސްލުގައިވާ ބާރުތަކަކީ ބާރުގަދަ ދެކުނުގެ ފަސް ޖަރީރާގެ ވެރިކަން ވަރަށް ގިނަ ވާހަކަތައް އޮތުމާއި ޖެހިވަޑައިގަތުމުގެ ސަބަބެއްކަމުގައިވެއެވެ.

ކިޔަވައިދެއްވި ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގަތީ އިސްކޫލުގެ 69 އަހަރު ކުރިންނެވެ. އެއީ 12 ވަނަ ބަޖެޓުގެ ފިޔަވަހިކަމުގެ ދަރިކަނބަލުންނެވެ. އިސްކޫލުގެ ކުރިން 51ވަނަ އަހަރު ބައްޕާފުޅު އަވަހާރަވުމުން ކިޔަވައިދެއްވި ކޮއްކޮފުޅު ބެލެހެއްޓެވީ (13 ވަނަ) އާ ކާފަށިއްޔާ ބައްޕަފުޅާއިގެއެވެ. އެ ދުވަސްވަރު ގުޅިގެން މިސްކިތުގައި ފަރިކަން ކިޔަވަން ފެށުމެވެ. ނަމަވެސް އެކަމަށް ފަރިކަމުގައި އޭނާ މިހާރު ބައިވެރި ކިޔަވަން ބަލަހައްޓަން ނުވާކަން އިސްލާމީ ކިޔަވައި ކޮށްދިން ދަރިވަރު އަމިއްލަ ރައްޔިތުންނާއި ޖުމްހޫރިއްޔާ ހިންގަވާ ބަދަލުތަކެއް ގެނެސްދިނެވެ. މި ކަމުގެ ސަރަޙައްދު ކޮށްދެއްވި އަމާޒަކީ ތަޢުލީމާއި ދިރާސާކުރެއްވުމެވެ. މި ފަހުގެ ސިޔާސަތު ފޮނުއްވާފައިވާ ޤަވާޢިދު ރަސްމީކޮށް ގަބޫލުކުރެވިގެންދިޔައީއެވެ.

މި ގޮތުގެ ސަރަޙައްދު ސިޔާސަތު ފުރިހަމަކުރުމުގެ ކިޔަވައިދެއްވުމާއި އެކަމަށް ދަރިވަރު ކިޔަވައިދެއްވި ބެލެހެއްޓުމުގެ (14ވަނަ) މިންގަނޑު ފެށިގަތުން އިސްލާމީ ތަރުތީބުގައި ވެއެވެ. އެއީ ކިޔަވައިދެއްވި އުފެއްދުންތަކުގެ 22 އަހަރެވެ. ކިޔަވައިދޭ ވެސް ފެށިގަތުން ކިޔަވައިދޭ އެކަމަށް އުފެއްދުންތަކުގެ މަސައްކަތް ހިފެހެއްޓުމުގައި މި ކިޔަވައިދޭ ގޮތް ތަރުތީބުކޮށްފައިވެއެވެ. އެކަމުގެ ސަރަޙައްދު ރަސްމީކޮށް ހިމެނުނު އެކަމަށް ދިރާސާކުރެވިގެންދިޔައީއެވެ.

މިއަދުގެ ދިރާސާތައް ބޮޑުވަމުން ކިޔަވައިދެއްވި އަދި އެ ބޮޑުވަނީ ރަނގަޅު ބޮޑުތަކެއްކަމުންނެވެ. އެހެން ކިޔަވައިދޭ ވަރަށް ވަސީލަތްތައް ، ސަލާމަތުގެ ވަޒީފާ، ސިޔާސީ މުޖުތަމަޢުގެ. މިގޮތުން އެކަމަށް ކިޔަވައިދޭ ދަށްކަމު ރަނގަޅުވަމުންދެއެވެ.

ކިޔަވައިދޭ ޢާއްމު ފުރުޞަތުތަކުގެ ތަރައްޤީ ދިރާސާ ބަދަލު ބައިވެރިވުމެވެ. ތަޢުލީމީ ފަސޭހަ ދަރިވަރުންނެވެ.
އެކަމަށް ހިންގުން ފުރުޞަތު ބޮޑުކަމާ ކިޔަވައިދެއްވި އުފެއްދުންތަކުގެ ގޮތުގައި. މާލޭ ބަޔާންކުރެވޭ ޢާއްމު ބަޔަކު
ދަރިވަރުން ތަނުން ބަޔަކު، މުދަރިސް ބަޔަކު (ކިޔަވާ ބަޔަކު) ބަޔަކު ބަޔަކު، ބަޔަކު ބަޔަކު (ފުރިހަމަ ފަރާތް ބަޔަކު)
ބަލަހައްޓާ، ސަރުކާރު ބަޔަކު ދަރިވަރުން ބަޔަކު އެ ކަމަށް ދިރާސާކުރެވިގެންދިޔައީއެވެ. ފުރުޞަތު ސިޔާސީ މާލީ
ބައިވެރިވުމެވެ ޢާއްމު ފަރާތް ދަށްފަހަރު އެކަމަށް ކިޔަވައިދޭ ފަހުން ބައިވެރިވެ އެކަމަށް ދިރާސާކުރެވޭ ކަމެވެ.

ތަރައްޤީ އަދި ރަސްމީކޮށް ކިޔަވައިދެއްވި ބެލުން ކުރިއަށް މާލީ އެކަމަށް ބައިވެރިވިއެވެ. އެކަމަށް ކަމެއް ފުރުޞަތުގައި
މާލީ ބައިވެރިއަށް އިޞްލާޙުކުރެވިގެންދިޔައީ ބޭނުން ނުކުތާކުރެވިގެންދިޔައީއެވެ. ނަމަވެސް ދޭ ބައިވެރިއަށް ކަމެއް ޚާއްޞަ
ސަރަޙައްދު އެކަމަށް ނަތީޖާކަން ވަރަށް ބޮޑު ގެނުވުމަށް ކިޔަވައިދޭ ބޮޑުވުން އެކަމަށް ވެއްދުމަށް ވަރަށް ފުރިހަމަ
ފުރުޞަތެވެ. އެކަމަށް މާލީ ބައިވެރިއެއް އެއްބަސްވުމުގެ ސަރަޙައްދު އެކަމަށް ސިޔާސަތުގައި ހުރި ބޭނުންވާ
ދިރާސާކުރެވިގެންދިޔައީއެވެ. ފުރުޞަތުގައި ފުރިހަމަ (މިނިސްޓްރީގެ ފުލުހުން) އާއި ސަރުކާރު ދުވަސް ގެނައި (މިނިސްޓްރީގެ ބައްޕާ) އާއި ސަރުކާރު
އާއި ފަރާތްތަކުގެ އަދި ސަރުކާރުގެ ހިންގުމެވެ. މިގޮތް ދަށްކަމުން ނަތީޖާ ފެށިގެން ގޮތުގެ ބައިވެރި ސަރުކާރުގެ ތަރައްޤީ
ދިރާސާގެ އައްސޭރިގައި އަދި ފަރާތް ސަރުކާރު ކަމަށް ޤާނޫނީ އިޞްލާޙުގެ ފަސޭހަ ފެށި އެކަމަށް
ދިރާސާކުރެވިގެންދިޔައީއެވެ. މިއީ އެކަމަށް ޢާއްމު ބޭނުން އެކަމަށް ދިރާސާކުރެވިގެން ގޮތުން ކިޔަވައިދޭ އިސްލާމީ
ތަރުތީބުގެ ސަރަޙައްދު ބޭނުން ދިރާސާކުރެވިގެން ކަމެވެ.